

**ODBORNÁ SPÔSOBILOSŤ NA VYKONÁVANIE EPIDEMIOLOGICKY
ZÁVAŽNÝCH ČINNOSTÍ V ZARIADENIACH STAROSTLIVOSTI O ĽUDSKÉ
TELO**

ŠTUDIJNÝ MATERIÁL

**na získanie osvedčenia o odbornej spôsobilosti na vykonávanie epidemiologickej
závažných činností v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo**

RNDr. Oľga Miklánková
Mgr. Eva Kušejová
doc. MUDr. Kvetoslava Koppová, PhD.

ROZSAH POŽADOVANÝCH VEDOMOSTÍ NA VYDÁVANIE OSVEDČENIA O ODBORNEJ SPÔSOBILOSTI NA VYKONÁVANIE EPIDEMIOLOGICKY ZÁVAŽNÝCH ČINNOSTÍ V ZARIADENIACH STAROSTLIVOSTI O ĽUDSKÉ TELO

Rozsah požadovaných vedomostí pre skúšky na epidemiologicky závažné činnosti v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo zahŕňa:

a) právne predpisy upravujúce ochranu verejného zdravia pri prevádzkovaní služieb v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo

Platné právne predpisy upravujúce ochranu verejného zdravia pri prevádzkovaní služieb v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo na Slovensku sú:

- *Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov. A to najmä:*
 - § 3 Orgány verejného zdravotníctva
 - § 12 Opatrenia na predchádzanie ochoreniam
 - § 15 Komisie na preskúšanie odbornej spôsobilosti a osvedčenia o odbornej spôsobilosti
 - § 16 Odborná spôsobilosť a vydávanie osvedčení o odbornej spôsobilosti
 - § 23 Zariadenia starostlivosti o ľudské telo
 - § 51 Povinnosti fyzických osôb
 - § 52 Povinnosti fyzických osôb – podnikateľov a právnických osôb
 - § 54 a § 55 Štátny zdravotný dozor
 - § 56 Priestupky
 - § 57 Iné správne delikty
 - § 58 Náhrada nákladov
- *Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 554/2007 Z. z. o podrobnostiach o požiadavkách na zariadenia starostlivosti o ľudské telo;*
- *Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení v znení neskorších predpisov.*

b) povinnosti pri prevádzkovaní zariadení starostlivosti o ľudské telo

Prevádzkovateľ zariadenia starostlivosti o ľudské telo je podľa § 23 ods. 3 až 6 zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 355/2007 Z. z.“) povinný:

- Používať také pracovné postupy, prístroje, pracovné nástroje, pomôcky a prípravky, aby pri poskytovaní služby nedošlo k ohrozeniu zdravia alebo k poškodeniu zdravia,
- Mať k dispozícii lekárničku prvej pomoci,
- Poučiť osobu, ktorej poskytujú služby, o rizikách spojených s poskytovanou službou,
- Vypracovať prevádzkový poriadok.

Prevádzkovateľ zariadenia a jeho zamestnanci nesmú:

- manipulovať s jazvami,

- manipulovať s materskými znamienkami,
- robiť výkony na očnej spojovke a rohovke.

Prevádzkovateľ solária je povinný:

- dodržiavať limity ultrafialového žiarenia,
- viesť prevádzkovú dokumentáciu,
- na viditeľnom mieste umiestniť poučenie pre osoby, ktorým poskytuje služby.

Prevádzkovateľ sauny je povinný zabezpečiť:

- aby voda v ochladzovacom bazéne spĺňala limity ukazovateľov kvality vody na kúpanie,
- pravidelnú výmenu vody v ochladzovacom bazéne a jeho pravidelné čistenie,
- kontrolu kvality vody v ochladzovacom bazéne.

Prevádzkovateľ zariadenia starostlivosti o ľudské telo je podľa § 52 ods. 8 zákona č. 355/2007 Z. z. povinný: Pred začatím prevádzky, **najneskôr v deň začatia činnosti** miestne príslušnému regionálnemu úradu verejného zdravotníctva písomne alebo elektronicky doručiť „Oznámenie o začatí prevádzkovania priestorov“ a prevádzkový poriadok.

Oznámenie musí obsahovať:

- a) obchodné meno, právnu formu, sídlo a identifikačné číslo, ak bolo pridelené, ak ide o právnickú osobu; meno, priezvisko a bydlisko a identifikačné číslo, ak bolo pridelené, ak ide o fyzickú osobu – podnikateľa,
- b) miesto prevádzky
- c) názov prevádzky,
- d) špecifikáciu činnosti v priestoroch prevádzky,
- e) dátum začatia činnosti v priestoroch prevádzky.

Zdravotná a odborná spôsobilosť na vykonávanie epidemiologicky závažných činností

- **epidemiologicky závažná činnosť** je pracovná činnosť, ktorou možno pri zanedbaní postupov správnej praxe a pri nedodržaní zásad osobnej hygieny spôsobiť vznik alebo šírenie prenosného ochorenia (§ 2 písm. r) zákona č. 355/2007 Z. z.).
- **prenosné ochorenie** je choroba vyvolaná biologickým faktorom, ktorý je schopný vyvolať individuálnu alebo hromadnú infekciu, ochorenie alebo otravu u ľudí (§ 2 písm. k) zákona č. 355/2007 Z. z.).

Podľa § 22 vyhlášky MZ SR č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení **epidemiologicky závažnú činnosť** môže vykonávať len osoba odborne spôsobilá a osoba zdravotne spôsobilá.

Medzi epidemiologicky závažné činnosti patria činnosti:

- a) pri výrobe a úprave pitnej vody a pri obsluhu vodovodných zariadení pitnej vody,
- b) v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo,
- c) pri výrobe, manipulácii a uvádzaní do obehu potravín a pokrmov,
- d) pri výrobe kozmetických výrobkov,
- e) v úpravniach vody a pri obsluhu vodovodných zariadení na umelých kúpaliskách.

Zdravotnú spôsobilosť preukazuje osoba potvrdením o zdravotnej spôsobilosti, ktoré jej na základe lekárskej prehliadky vydá lekár. Potvrdenie o zdravotnej spôsobilosti obsahuje meno a priezvisko osoby, dátum narodenia, trvalé bydlisko, dátum vydania a povinnosti osoby. Lekár súčasne osobu poučí o jej právach a povinnostiach a o tom, že ho pri ochorení musí vyhľadať. Pri každom lekárskom ošetrení je osoba, ktorá vykonáva epidemiologicky závažnú činnosť, povinná upozorniť lekára na druh vykonávanej epidemiologicky závažnej činnosti. Tieto skutočnosti zaznačí lekár do jej zdravotnej dokumentácie.

Odborná spôsobilosť na epidemiologicky závažné činnosti v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo je súhrn teoretických vedomostí a praktických schopností a ovládanie postupov správnej praxe, ktoré musí spĺňať žiadateľ o osvedčenie o odbornej spôsobilosti.

Odbornú spôsobilosť preukazuje fyzická osoba - podnikateľ alebo zamestnanec, ktorý vykonáva prácu samostatne:

- a) osvedčením o odbornej spôsobilosti alebo,
- b) dokladom o absolvovaní príslušného odborného vzdelania alebo
- c) dokladom o uznaní dokladu o vzdelaní podľa osobitných predpisov.

Podmienkou na vydanie osvedčenia o odbornej spôsobilosti je úspešne vykonaná skúška pred komisiou na preskúšanie odbornej spôsobilosti.

Odborná spôsobilosť sa na vykonávanie epidemiologicky závažných činností v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo sa preukazuje:

- a) diplomom, vysvedčením vzdelávacích inštitúcií:
 1. vysokoškolské vzdelanie v študijnom odbore farmácia, ošetrovatelstvo, vedy o športe, verejné zdravotníctvo všeobecné lekárstvo, alebo zdravotnícke vedy
 2. stredné odborné vzdelanie, úplné stredné odborné vzdelanie alebo vyššie odborné vzdelanie v študijnom odbore
 - a. ekonomika a organizácia, obchod a služby I: kozmetička a vizážistka
 - b. ekonomika a organizácia, obchod a služby II: manikér – pedikér, kaderník, kaderník – vizážista, kozmetik, starostlivosť o ruky a nohy alebo vlasová kozmetika alebo
 - c. zdravotnícke odbory vzdelávania na stredných zdravotníckych školách: praktická sestra, masér, masér pre zrakovo hendikepovaných, zdravotnícky asistent, podológ, diplomovaný fyzioterapeut alebo diplomovaná všeobecná sestra
 3. akreditovaný vzdelávací program zameraný na starostlivosť o ľudské telo, ktorému akreditáciu vydalo Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky podľa osobitného predpisu.
- b) osvedčením o odbornej spôsobilosti na vykonávanie epidemiologicky závažných činností, ktoré vydáva regionálny hygienik.

Osvedčenie o odbornej spôsobilosti na tieto činnosti vydáva príslušný regionálny úrad verejného zdravotníctva osobám, ktoré úspešne absolvovali skúšku pred komisiou na preskúšanie odbornej spôsobilosti na vykonávanie epidemiologicky závažných činností. Skúška sa skladá z písomnej časti a z ústnej časti, pričom predpokladom vykonania ústnej časti skúšky je úspešné vykonanie

písomnej časti skúšky; obidve časti skúšky sa konajú v jeden deň. Žiadateľ úspešne vykonal skúšku, ak vyhovel z oboch častí skúšky. Žiadateľ, ktorý skúšku nevykonal úspešne, môže požiadať o vykonanie opravnej skúšky. Opravnú skúšku môže vykonať najneskôr do šiestich mesiacov odo dňa konania skúšky, ktorú nevykonal úspešne. Úspešnému žiadateľovi o overenie odbornej spôsobilosti regionálny úrad vydá do 30 dní odo dňa vykonania skúšky osvedčenie o odbornej spôsobilosti; žiadateľ sa prevzatím osvedčenia o odbornej spôsobilosti stáva odborne spôsobilou osobou. Osvedčenie o odbornej spôsobilosti sa vydáva na dobu neurčitú.

Všetky právnické osoby a fyzické osoby oprávnené na podnikanie musia:

- mať k dispozícii potvrdenie o zdravotnej spôsobilosti, osvedčenia o odbornej spôsobilosti a doklady o vzdelaní, aby boli k dispozícii kontrolným orgánom pri výkone štátneho zdravotného dozoru.

Ak právnické a fyzické osoby oprávnené na podnikanie sú činné pri epidemiologicky závažných činnostiach, musia taktiež spĺňať podmienky zdravotnej a odbornej spôsobilosti.

c) hygienické požiadavky na zariad'ovanie, vybavenie a prevádzku zariadení starostlivosti o ľudské telo

Podľa § 23 ods. 1 zákona č. 355/2007 Z. z. sú zariadenia starostlivosti o ľudské telo najmä kaderníctvo, holičstvo, kozmetika, manikúra, pedikúra, solárium, masážny salón, sauna, tetovací salón, zariadenie na poskytovanie regeneračných a rekondičných služieb.

Vo vyhláske Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 554/2007 Z. z. o podrobnostiach o požiadavkách na zariadenia starostlivosti o ľudské telo (ďalej len „vyhláska č. 554/2007 Z. z.“) sú uvedené požiadavky na stavebno-technické riešenie, priestorové usporiadanie, vybavenie a vnútorné členenie zariadenia.

V zmysle vyššie uvedeného:

- zariadenie musí tvoriť stavebne i prevádzkovo **uzatvorený celok** oddelený od iných priestorov, ktoré nesúvisia s prevádzkou zariadenia;
- zariadenie musí mať zabezpečené celkové denné a umelé osvetlenie, vykurovanie a vetranie. Priestory zariadenia, v ktorých sa manipuluje s látkami s intenzívnym zápachom alebo látkami so škodlivým účinkom (farbivá na vlasy, akrylové nechty, soláriá) musia mať zabezpečené aj účinné nútené vetranie;
- zariadenie musí mať **prívod pitnej vody a prívod teplej vody**;
- v zariadení musia byť vytvorené podmienky na oddelené skladovanie čistej a použitej bielizne, oddelené uloženie pomôcok na upratovanie, oddelené uloženie civilných a pracovných odevov zamestnancov, odloženie odevov zákazníkov, priestor na čakanie na obsluhu;
- v každej prevádzkovej miestnosti (tam, kde sa poskytujú priamo služby) musí byť k dispozícii **umývadlo s výtokom pitnej vody a teplej vody**;
- zariadenie musí mať k dispozícii **záchod** s umývadlom s výtokom pitnej vody a teplej vody, umiestnený v zariadení alebo prístupný z chodby, z ktorej sa do zariadenia vstupuje;
- **podlahy** musia byť ľahko umývateľné, hladké, nešmykľavé a bez škár. V prevádzkových miestnostiach nesmú byť koberce. Steny v miestach, v ktorých môže dôjsť k ich znečisteniu, musia mať ľahko umývateľný povrch;
- jednotlivé **predmety zariadenia** musia byť ľahko čistiteľné a dezinfikovateľné;

- zariadenie musí svojou veľkosťou zodpovedať vykonávaným úkonom. Na 1 pracovné kreslo má byť 3 m² podlahovej plochy, na 1 ležadlo 6 m² podlahovej plochy a na vaničku na nohy 4 m² podlahovej plochy; vzdialenosť pracovného miesta od miesta na čakanie na obsluhu musí byť najmenej 2 m;
- v prevádzkach solárií musí byť opaľovacie zariadenie (= solárny prístroj) umiestnené v prevádzkovej miestnosti alebo kabíne. Každá prevádzková miestnosť s opaľovacím prístrojom musí mať zabezpečené účinné nútené vetranie. Deliace konštrukcie prevádzky solária, ktoré oddeľujú priestory s opaľovacím prístrojom od ostatných priestorov, sa musia riešiť tak, aby zamedzili nežiadúcemu oslňovaniu svetlom zo zdrojov ultrafialového žiarenia v opaľovacom prístroji (na zabránenie prieniku žiarenia a ozónu !);
- sauna – určená pre verejnosť sa musí členiť v účelovom poradí na: čakáreň, šatňu, umyváreň, potiareň, ochladzovňu (vnútorná – bazén, sprchy, vonkajšia odpočívareň – voda, sneh, vzduch), WC a pomocné priestory; konkrétne požiadavky na saunu sú uvedené v § 4 cit. vyhlášky (ochladzovací bazén - kontrola kvality vody, výmena vody a i., potiareň – tlmené osvetlenie + núdzové osvetlenie, účinné vetranie, meranie prevádzkovej teploty a relatívnej vlhkosti, nešmykľavá podlaha so spádom ku dverám, otváranie dverí smerom von, odpočívareň – min. 2 m² / 1 miesto v potiarňi atď.).

Prevádzka zariadenia

- vlhká mechanická očista a dezinfekcia pracovných plôch, podláh a zariadení pre osobnú hygienu osôb musí byť vykonávaná denne pred začatím alebo po skončení prevádzky a priebežne počas výkonu prác;
- plochy zariadení, ktoré prichádzajú do priameho kontaktu s obnaženým telom zákazníka, musia sa umývať a dezinfikovať po každom zákazníkovi;
- vlhká mechanická očista umývateľných povrchov stien a nábytku sa musí vykonávať raz týždenne;
- ak pri obsluhu zákazníka vzniká odpad, ten sa musí odstraňovať po každom zákazníkovi (ostrihané vlasy, nechty...) a zhromažďovať v uzatvárateľných nádobách, ktoré sa musia denne vyprázdňovať, čistiť a dezinfikovať;
- nebezpečný odpad (napr. použité kozmetické ihly) sa musí odkladať do oddelených, uzatvárateľných, nepriepustných a mechanicky odolných, podľa možnosti spáliteľných nádob;
- základná oprava všetkých náterov zariadenia a maľovanie sa vykonávajú najmenej raz za päť rokov, pri viditeľnom znečistení alebo pri poškodení bezodkladne;
- v zariadení musí byť dostatočná denná zásoba bielizne, primeraná predpokladanému počtu zákazníkov. Pre každého zákazníka sa musí používať čistá bielizeň; s bielizňou sa musí manipulovať tak, aby nedošlo k vzájomnému styku alebo zámene čistej a použitej bielizne; použitú bielizeň možno skladovať len v pracích alebo umývateľných a dezinfikovateľných obaloch alebo obaloch na jednorazové použitie. Ak nie je použitá bielizeň odnášaná na pranie denne, po použití sa musí najprv vysušiť na určenom mieste mimo prevádzkovej miestnosti, príp. v sušiacom zariadení;
- vo vlastnej réžii zariadenia praná bielizeň sa musí vyvárať (alebo prať v pracom prostriedku s dezinfekčným účinkom), riadne sušiť a žehliť; vývarku bielizne možno nahradiť praním pri nižších teplotách s použitím pracieho prostriedku s dezinfekčným účinkom;
- čistú bielizeň možno prepravovať do zariadenia len zabalenú tak, aby sa zabránilo jej kontaminácii (znečisteniu);
- v soláriu: po uplynutí doby životnosti (počtu prevádzkových hodín) stanovenej výrobcom sa v opaľovacom prístroji musí zabezpečiť výmena ultrafialových žiaričov (= trubice) za

nové s rovnakým typom a výkonom trubíc a musí sa o tom viesť prevádzková dokumentácia (evidencia), ktorá musí obsahovať záznam o prevádzkových hodinách (dátum a čas každého použitia opaľovacieho prístroja priebežný súčet prevádzkových hodín), návod na použitie opaľovacieho prístroja a prevádzkový poriadok vrátane zdravotných kontraindikácií;

- každá prevádzka solária musí disponovať dokladom o výsledkoch merania ultrafialového žiarenia pri uvedení priestorov do prevádzky (povinný doklad pre schválenie prevádzky) a doklad o výsledkoch merania ultrafialového žiarenia – po výmene ultrafialových žiaričov opaľovacieho prístroja;
- prevádzkovateľ prevádzky solária musí ďalej disponovať dokladom o celkovej účinnej ožiarenosti ultrafialových žiaričov (trubíc, limit je 0,3 W/m²), v opaľovacej kabíne musí byť pre informáciu klientov údaj o maximálnej dobe opaľovania pre jednotlivé fototypy pokožky pri použití daného typu opaľovacieho prístroja v prevádzke, ďalej musí byť na prevádzke k dispozícii doklad o zaškolení pracovníkov pre obsluhu opaľovacích prístrojov a doklady o zdravotnej a odbornej spôsobilosti na vykonávanie epidemiologicky závažnej činnosti v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo;
- **v saune:** voda z ochladzovacieho bazéna sa musí vypúšťať denne, steny a dno bazéna sa musia mechanicky vyčistiť, dezinfikovať a opláchnuť čistou vodou; v prípade používania recirkulačného zariadenia sa voda v bazéne musí vymieňať najmenej 1x mesačne; priebežne sa musí laboratórne kontrolovať a evidovať kvalita vody v bazéne.

d) zdravotné riziká pri poskytovaní služieb v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo

Pri poskytovaní starostlivosti o ľudské telo pri nedostatočnej zdravotnej i odbornej spôsobilosti, ako aj nízkej zdravotno-hygienickej uvedomelosti personálu môže dôjsť k ohrozeniu zdravia zákazníkov i samotných pracovníkov.

Zdravotné riziká možno z hľadiska faktorov, ktoré pôsobia na organizmus, rozdeliť na dve základné skupiny:

1. Infekčné zdravotné riziká, ktoré súvisia s prenosom choroboplodných mikroorganizmov (baktérie, vírusy, prvoky a mikroskopické huby – plesne), ktoré sa môžu prenášať z prameňa pôvodcu nákazy (chorý človek, bacilonosič, zviera), ktorý ich vylučuje, do prostredia na citlivých jedincov (neodolných, vnímavých). Riziko prenosu zvyšujú najmä nedostatky pri dodržiavaní hygienicko-protiepidemických zásad v prevádzkovom režime zariadenia poskytujúceho starostlivosť o ľudské telo a nedodržiavanie zásad osobnej hygieny personálu.

Infekcia, čiže nákaza je proces, ktorý začína vniknutím patogénnych (choroboplodných) mikroorganizmov do vnímavého jedinca. V ňom sa mikroorganizmy rozmnožujú a svojimi choroboplodnými vlastnosťami ovplyvňujú a narúšajú normálne funkcie jedinca (makroorganizmu, hostiteľa). Infekcia sa môže prejaviť ako manifestná so všetkými klinickými príznakmi prenosného ochorenia (teplota, bolesť....), alebo inaparentná, bezpríznaková, bez zjavných klinických prejavov.

Rozdelenie infekčných ochorení:

Podľa charakteristického mechanizmu prenosu nákazy a podľa prvej typickej lokalizácie pôvodcu nákazy v hostiteľskom organizme delíme infekčné ochorenia na:

- 1. Črevné nákazy:** Pôvodca nákazy sa lokalizuje (usídľuje) v črevnom trakte alebo pozdĺž neho v niektorých orgánoch (napr. v pečeni). Infekcia sa prenáša fekálno-orálne (fekálie = stolica, orálny = ústny) tak, že pôvodcovia črevných nákaz opúšťajú infikovaný organizmus stolicou, dostávajú sa do vonkajšieho prostredia a následne vnikajú do ďalšieho organizmu ústnou dutinou (neumytými rukami, kontaminovanou vodou alebo potravinami). Sem patria napr. rôzne infekčné gastroenteritídy (hnačky so zvracaním), hepatitída A, salmonelózy, brušný týfus.
- 2. Nákazy dýchacích ciest:** patria medzi najrozšírenejšie ochorenia. Sú charakteristické lokalizáciou chorobného procesu najmä v dýchacích cestách. Z typických ochorení treba spomenúť napr. nádchu, chrípku, angíny, zápaly priedušiek a pľúc, pľúcnu tuberkulózu, záškrt, čierny kašeľ, niektoré sú spojené s charakteristickou vyrážkou kože (osýpky, ovčie kiahne, šarlach). Mikroorganizmy spôsobujúce tieto nákazy sa nachádzajú v dýchacom trakte vo vlhkom prostredí (hlienoch, sekrétoch), do vonkajšieho prostredia sa vylučujú najmä kvapôčkami sekrétov zo slizníc dýchacích ciest, a to pri vydychovaní, kašli, kýchaní (kvapôčková infekcia). Prenos týchto ochorení sa môže diať i prostredníctvom vdychovania zvířeného, mikroorganizmami kontaminovaného prachu. V zariadeniach starostlivosti o ľudské telo majú tieto nákazy iba všeobecný význam. Z dôvodu všeobecnej prevencie je však pri prevádzke a upratovaní priestorov týchto zariadení dôležité najmä minimalizovanie prašnosti prostredia **upratovaním navlhko s použitím dezinfekčných prostriedkov a dostatočne účinné vetranie** vo všetkých miestnostiach.
- 3. Nákazy krvi a krvotvorných orgánov:** Pôvodca nákazy je prvotne lokalizovaný v krvi a krvotvorných orgánoch a do organizmu sa dostáva vpichom, poštipaním. Krvou – transfúziou, injekciou alebo aj zle vysterilizovanými pracovnými pomôckami. Najčastejšie ochorenia: hepatitída B, C, mor, malária, AIDS.
- 4. Nákazy kože a povrchových slizníc:** predstavujú širokú skupinu infekcií postihujúcich povrchové časti tela (kožu, nechty, vlasy a vonkajšie sliznice). Majú najväčší význam v podmienkach poskytovania služieb starostlivosti o ľudské telo.

Tieto nákazy sa delia na podskupiny:

- a) Typické povrchové infekcie:** chorobným procesom sú postihnuté povrchové časti tela, pričom choroboplodné zárodky sa prostredníctvom rôznych výlučkov alebo čiastočkami kože a jej výrastkov - adnexov (nechty, vlasy, chlpy) dostávajú do vonkajšieho prostredia. Ide hlavne o hubové (mykotické) ochorenia, tzv. dermatomykózy, niektoré hnisavé ochorenia kože, ako aj vírusmi spôsobované bradavice.
- b) Zápaly slizníc** očných spojoviek, pier a ústnej dutiny.
- c) Infekcie rán** sú podmienené predovšetkým pri narušení celistvosti kože (aj malé ranky). Ide najmä o nákazy vyvolané baktériami spôsobujúcimi hnisanie (najmä

streptokoky a stafylokoky), ktoré sa prejavujú ako mokvajúce a hnisavé rany, vrede, abscesy.

- d) **Pohlavné choroby:** kvapavka, syfilis, chlamydiázy, trichomoniáza, prenášajú sa hlavne nechráneným pohlavným stykom.
- e) **Parazitárne ochorenia:** svrab, zavšivenie spôsobujú parazitické článkonožce.

Prenos nákaz kože a povrchových slizníc sa deje priamym alebo nepriamym kontaktom chorého a vnímavého jedinca:

- **Priamy prenos** sa uplatňuje priamym dotykom a pohlavným stykom.
- **V nepriamom prenose** predmetmi dennej potreby, ako je bielizeň, posteľná bielizeň, uteráky, hrebene, holiace potreby, kefy na vlasy, obuv, ak ich používa viac osôb. Často sa tieto infekcie prenášajú v spoločných umyvárňach (drevené rohože, podlahy – dermatomykózy nôh). Môžu sa preniesť aj nedostatočne vyčistenými a vydezinfikovanými pomôckami v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo a takisto nedostatočne vysterilizovanými lekárskymi nástrojmi.

Epidemiológia niektorých akútnych infekcií s rizikom prenosu v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo

Z uvedených ciest prenosu sa v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo prioritne môže uplatniť prenos dotykom, napr. rukami, bielizňou, pracovnými pomôckami. Ide o ochorenia kože a kožných výrastkov (adnexov). Do druhej skupiny patria infekcie prenášané krvou. Vstupnou bránou infekcie je poranená pokožka. Ide o závažné, život ohrozujúce choroby, napr. AIDS a infekčný zápal pečene typu B, C.

V prevádzkach sáun môže ísť aj o ďalšie cesty prenosu, inhalačnú cestu pri sprchovaní alebo prenos kontaktom s očnými spojivkami. Prenos inhalačnou cestou, vdýchnutím alebo aspiráciou kontaminovaného vodného aerosólu, sa môže uplatniť pri prenose baktérií rodu Legionella, ktoré spôsobujú ochorenie dýchacích ciest – legionelózu. Ide o akútne ochorenie, prejavujúce sa formou legionelózy (ťažká forma pneumónie) alebo ako Pontiacka horúčka (ochorenie podobné chrípke).

MYKÓZY

Kožné hubové ochorenia, ktoré delíme na povrchové – postihnutá je koža, chlpy, vlasy, nechty a na hĺbkové, postihnuté môžu byť vnútorné ústroje. Pri povrchovej forme sa objavujú pľuzgieriky, chrasty, odlupovanie zapálenej alebo zrohovatenej kože vlasových cibuliek, čo nakoniec môže končiť preriednutím a vypadávaním vlasov, zhrubnutím nechtov a zmenou ich farby. **Inkubačný čas ochorenia je 10 - 14 dní. Pôvodcami nákazy** sú rôzne druhy húb (plesne, kvasinky).

Prameňom pôvodcu nákazy je chorý človek alebo zviera, pôda s obsahom zvyškov húb. **Mechanizmus prenosu** sa uskutočňuje kontaktom priamo s chorým alebo nepriamo prostredníctvom kontaminovaných predmetov alebo prostredia. **Faktorom prenosu** sú napr. kontaminované ruky, nohy, uteráky, bielizeň, obuv, holičské, pedikérske a kadernícke nástroje. **Preveniou** ochorenia je prísne dodržiavanie zásad osobnej hygieny a hygienicko-protiepidemických opatrení v prevádzkach starostlivosti o ľudské telo; dôkladná mechanická očista a dezinfekcia všetkých pomôcok, nástrojov a pracovných plôch po každom zákazníkovi. Dôkladná dekontaminácia podláh, vaničiek, ležadiel.

STAFYLOKOKOVÉ NÁKAZY

Prejavujú sa hnisavým zápalom kože. V prípadoch, keď nákaza prenikne do podkožia alebo svalstva, môže dôjsť až k otrave krvi. Môžu tiež spôsobovať ochorenia očných spojoviek, žíl, tráviaceho traktu. **Inkubačný čas** je od niekoľko hodín do 10 dní. **Pôvodcom nákazy** je baktéria *Staphylococcus aureus*, zlatý stafylokok, značne odolný voči vonkajším vplyvom. **Prameňom nákazy** je chorý človek alebo nosič. **Prenos nákazy** sa uskutočňuje buď priamo dotykom s chorým, alebo nepriamo prostredníctvom kontaminovaných predmetov, bielizne, prípravkov. Vstupnou bránou infekcie je poranená koža. Poranenie môže byť zjavné, ale aj nepatrné, len s drobnými odreninami.

SVRAB

Prenosná kožná choroba, ktorú vyvoláva roztoč zákožka svrabová. **Inkubačný čas ochorenia** je 7 – 21 dní. **Prameňom pôvodcu nákazy** je chorý človek. Nákaza sa prenáša priamym stykom s chorou osobou, použitím šiat a posteľnej bielizne chorého a pod. Samička roztoča sa zavíta do ľudskej kože, vytvára si v nej chodbičky, kde kladie vajíčka. Ochorenie sa prejavuje svrbením hlavne v noci a v teple. Pri škriabaní kože sa môžu postihnuté miesta zapáliť a následne hnisieť. Vyrážka sa vyskytuje najmä na miestach, kde je koža jemná, napr. medzi prstami, v podpazušnej jamke alebo v slabinách.

VÍRUSOVÁ HEPATITÍDA TYPU B a C

Zápal pečene. Ide o závažné prenosné ochorenia, pri ktorých vírus napadne pečenevé bunky a ničí ich. Ochorenie sa prejavuje pozvoľna nechutenstvom, celkovou slabosťou, teplotami, bolesťami v podbrušku a v kĺboch. **Inkubačný čas** je 50 – 180 dní, najčastejšie 70 – 90 dní. **Pôvodcom nákazy** je vírus hepatitídy typu B a C. **Prameňom nákazy** je chorý človek. Vírus je prítomný v krvi infikovanej osoby už v druhej polovici inkubačného času. U časti osôb vedie ochorenie k dlhodobému nosičstvu vírusu, ktoré môže byť bezpríznakové alebo spojené s chronickým postihnutím pečene. Nákaza sa prenáša krvou, vstupnou bránou infekcie je poranená koža alebo sliznica. Najčastejšie sa to stáva prostredníctvom nedostatočne vysterilizovaných nástrojov, napr. injekčných striekačiek, ihliel, skalpelov, nástrojov na holenie, ostrých nástrojov používaných v pedikúre a manikúre.

Prevenia v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo:

- Pomôcky, pri používaní ktorých došlo k zakrvácaniu, ktoré sa dostávajú do styku s telesnými tekutinami alebo spôsobujú čo i len nepatrné ranky, sa uprednostňujú sterilné a jednorazové. Opakovane použiteľné pomôcky sa musia účinne dekontaminovať dôkladnou dezinfekciou, mechanickou očistou a následnou sterilizáciou.
- Pri zaobchádzaní so zakrvavenými tampónmi, čistení zakrvavených pomôcok musí personál používať nepriepustné rukavice a účinné dezinfekčné prostriedky.
- Použité ihly, čepielky a iné ostré, biologicky kontaminované jednorazové pomôcky sa odkladajú do uzatvárateľných obalov s pevnými stenami. Na použité injekčné ihly sa nenasadzujú ochranné kryty (nebezpečenstvo poranenia). Použité ihly sa nesmú vyhadzovať do bežného komunálneho odpadu, musí byť zabezpečená ich likvidácia firmou zaoberajúcou sa zneškodňovaním nebezpečného odpadu, najmenej raz za 6 mesiacov.

AIDS / Syndróm získanej imunitnej nedostatočnosti

Ochorenie vírusového pôvodu. Na začiatku sa prejavuje zväčšením lymfatických uzlín, stratou hmotnosti, striedavými alebo vysokými teplotami, hnačkami, nevoľnosťou, svrbením. V neskoršom štádiu sa prejavuje opakovanými infekciami rôznymi druhmi mikroorganizmov v dôsledku zlyhávania imunitného systému.

Pôvodcom nákazy je vírus HIV. Vírus je citlivý na vyššie teploty a na dezinfekčné prostriedky.

Inkubačný čas: 6 mesiacov až 10 rokov i viac.

Prameňom nákazy je infikovaný človek chorý na AIDS alebo nosič vírusu HIV.

Vírus sa prenáša krvou, semenom a pošvovými výlučkami. Existujú prakticky len tri spôsoby jeho prenosu: sexuálny prenos, prenos ostrými nástrojmi kontaminovanými krvou pozitívnej osoby (ihly, skalpely, nožnice, holiace nástroje) a prenos z matky na dieťa vo vnútri matrice alebo pri pôrode. Zatiaľ neexistujú nijaké dôkazy o prenose AIDS vodou, potravinami, vzduchom pri kašľaní a kýchaní, bežným stykom s chorým, jedálenskými príbormi, návštevou sauny, kúpaliska, na toaletách a pod.

Preventívne opatrenia v prevádzkach osobných služieb sú rovnaké ako v prevencii vírusovej hepatitídy B. Platí zásada, že ľudskú krv treba považovať za potenciálne infekčnú a tak s ňou i s krvou znečistenými predmetmi zaobchádzať.

- 2. Neinfekčné zdravotné riziká,** ktoré súvisia s aplikáciou a účinkom chemických látok a fyzikálnych procedúr pri poskytovaní služieb starostlivosti o ľudské telo.

A. Fyzikálne faktory:

Mechanické a tepelné poškodenie organizmu vzniká napr. pri nešetrnej masáži (natrhnutie šliach, vyklíbenie, pohmoždenie), ďalej pri nedostatočnej zručnosti a praxi pri manipulácii s ostrými pomôckami (porezanie, popichanie, poškodenie nechtového lôžka pri strihaní a úprave nechtov, poškodenie čepieľkami a ihlami v kozmetike a tetováži), lokálne poškodenia organizmu v miestach piercingu; ďalej pri nekvalifikovanej aplikácii prístrojov produkujúcich hĺbkové teplo, pri zlom odhade tepelnej záťaže pri horúcich zábaloch, ale i popálení, napr. kulmou.

Je potrebné vyvarovať sa mechanického poškodzovania materských znamienok na koži a tiež nevykonávať ich epiláciu, leptanie a iné neodborné zásahy. Manipulovanie s materskými znamienkami patrí medzi zakázané úkony v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo.

Poškodenie zdravia v dôsledku pôsobenia elektrického prúdu pri elektronických myostimuláciách je možné hlavne pri nedodržaní zdravotných kontraindikácií.

Pri všetkých špeciálnych prístrojoch je nevyhnutná dôkladná znalosť príslušného návodu, resp. firemnej literatúry a v prípade akýchkoľvek pochybností aj konzultácia s lekárom.

B. Chemické faktory:

S chemickými faktormi pri poskytovaní služieb starostlivosti o ľudské telo sa stretáme vo forme všetkých výrobkov a ingrediencií používaných na čistenie a ošetrovanie kože, vlasov, farbiacich a odfarbovacích prostriedkov, masážnych gélov a emulzií, epilačných prostriedkov, plet'ových krémov, rôznych lakov a iných prípravkov na nechty, ale aj dezinfekčných a dezodoračných prostriedkov a tetovacích farbív.

Všetky uvedené výrobky predstavujú zmesi obsahujúce najrôznejšie chemické, často aj prchavé látky, ktoré popri očakávaných pozitívnych účinkoch môžu mať, najmä u precitlivenejších jedincov, aj niektoré negatívne účinky, ktoré môžu spôsobiť väčšie či menšie poškodenie zdravia zákazníkov alebo personálu.

V zásade môžu mať:

- dráždivý účinok,
- alergizujúci účinok,
- všeobecne poškodzujúci účinok.

Ten, kto vyrába, dováža a uvádza do obehu kozmetické výrobky, musí preukázať, že tieto nespôsobujú poškodenie zdravia ľudí. Kozmetický výrobok musí byť označený viditeľnými, čitateľnými a nezmazateľnými údajmi, jeho súčasťou musí byť aj jednoznačná informácia o vykonaných testoch.

Osobitnú kapitolu predstavuje riziko poškodzovania organizmu (hlavne dýchacích ciest) personálu v dôsledku vdychovania prchavých komponentov obsiahnutých v niektorých výrobkoch (laky, farby, tvrdidlá nechťov). Organické rozpúšťadlá môžu mať aj mierne narkotizujúci účinok a pri dlhodobej nadmernej expozícii môžu mať aj chronický toxický účinok.

e) základné protiepidemické postupy a dekontaminácia

Jedným z hlavných predpokladov správneho vykonávania služieb v prevádzkach starostlivosti o ľudské telo je vytvorenie podmienok vylučujúcich prenos nákaz na vnímavého jedinca, t. j. na zákazníka a personál.

Všeobecné preventívne opatrenia v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo

- dodržiavanie zásad osobnej hygieny,
- dôsledné dodržiavanie všetkých hygienických zásad v prevádzkach starostlivosti o ľudské telo,
- dôkladná očista a dezinfekcia všetkých pracovných nástrojov po každom použití,
- nástroje, ktoré porušujú pokožku používať len sterilné,
- dodržiavať zásady bezpečnosti pri práci, tým predchádzať a znižovať riziko vlastného poranenia,
- bezpečne likvidovať jednorazové ihly a krvou znečistené tampóny.

Všetkým infekčným rizikám pri starostlivosti o ľudské telo sa dá účinne predchádzať predovšetkým:

- Individuálnym používaním bielizne (uterákov, pláštieniek, prestieradiel), nožníc, pinziet, hrebeňov a ďalších pomôcok u každého zákazníka zvlášť. Opakovane použiteľné pomôcky sa môžu použiť u ďalšieho zákazníka len po predchádzajúcom vypraní a vyžehlení (bielizne) alebo dôkladnom umytí použitých pomôcok v tečúcej horúcej vode za pomoci mydla (hrebene, nožnice) s následnou dezinfekciou a prípadne sterilizáciou.

- Úzkostlivým dodržiavaním osobnej hygieny pracovníkov (umývanie rúk po každom zákazníkovi) a vylúčením pracovníkov z pracovného procesu, ktorí majú na rukách otvorené poranenia kože, mykózy, príp. hnisavé ranky, ako aj infekcie horných dýchacích ciest.
- Jednorazovým použitím čepielok a ihiel v kozmetickej praxi a tetováži.
- Zásadnou dezinfekciou a sterilizáciou opakovane používaných pomôcok v prípade poranenia zákazníka spojeného s čo i len drobným krvácaním a používaním rukavíc z nepriepustných materiálov.
- Dodržiavaním zásad prevádzkovej hygieny – očista pracovných plôch, umývadiel, vaničiek na nohy i podlahy navlhko, za použitia saponátov a dezinfekčných prostriedkov, zametanie vlasov i nechtov po každom zákazníkovi.
- Ukladaním (skladovaním) masážnych krémov, emulzií aj ostatných pomôcok a nástrojov tak, aby sa vylúčilo ich znečistenie, resp. kontaminácia choroboplodnými zárodkami.
- Odmietnutím zákazníkov, u ktorých je tá ktorá služba (procedúra) kontraindikovaná zo zdravotného hľadiska, resp. zákazníkov so zjavnými prejavmi choroby.

Pri manipulácii s bielizňou:

- Ukladaním čistej bielizne na tento účel vyhradené suché miesto tak, aby sa vylúčila možnosť jej znečistenia (kontaminácie) choroboplodnými zárodkami.
- Odkladanie použitej bielizne oddelene do košov a vetrateľných skladov (skriniek) slúžiacich jedine na tento účel.

Významné je takisto upratovanie pracovísk, kde popri uprataní pracovného priestoru po každom zákazníkovi má významnú úlohu aj upratovanie namokro celého pracoviska po skončení pracovného procesu a pravidelne uskutočňované upratovanie nábytku a ostatného zariadenia.

V súvislosti s riadnym hygienicko-protiepidemickým režimom treba osobitne zdôrazniť potrebu udržiavania sterilizátorov (v prevádzkach, kde sa vyžadujú) v stave zaručujúcom účinnú sterilizáciu pracovných pomôcok.

Pracovné postupy, prístroje, pracovné nástroje a pomôcky

- pred výkonom, pri ktorom sa porušuje celistvosť pokožky, sa pokožka na mieste zákroku musí očistiť a dezinfikovať;
- na dezinfekciu možno používať iba biocídne prípravky registrované Ministerstvom hospodárstva SR (Centrum pre chemické látky a prípravky SR), ich príprava a aplikácia sa musí vykonávať podľa návodu výrobcu;
- pri poranení zákazníka alebo zamestnanca v súvislosti s výkonom, sa postihnuté miesto musí bezodkladne opláchnuť tečúcou vodou a následne dezinfikovať; v prípade znečistenia rúk biologickým materiálom (napr. krv) sa musia ruky dezinfikovať prípravkom s baktericídnym a virucídnym účinkom a až potom následne umyť;
- v zariadení možno používať len pracovné nástroje a pomôcky na jednorazové použitie alebo pracovné nástroje a pomôcky na opakované použitie, ktoré umožnia ich ľahké čistenie, dezinfekciu a sterilizáciu. Pracovné nástroje a pomôcky na opakované použitie sa musia po každom zákazníkovi dôkladne mechanicky očistiť, umyť horúcou vodou s prídavkom saponátu a osušiť a pracovné nástroje, ktoré porušujú celistvosť pokožky alebo

môžu spôsobiť poranenie, sa musia aj dezinfikovať a sterilizovať. *Vysvetlivka*: každý použitý pracovný nástroj, pomôcka sa podľa vyhl. MZ SR č. 553/2007 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o požiadavkách na prevádzku zdravotníckych zariadení z hľadiska ochrany zdravia považujú za kontaminované, a to i také, ktoré neporušujú celistvosť pokožky. Z toho vyplýva, že všetky pomôcky sa musia po použití dezinfikovať, nestačí len mechanická očista – napr. ak by sa pilník nedezinfikoval, je možný prenos plesní. Mechanická očista nezabezpečí zneškodnenie prípadných mikroorganizmov prítomných na pomôcke a mohlo by dôjsť k prenosu nákazy na iného zákazníka. To, že mechanickej očiste musí predchádzať dezinfekcia, slúži i na ochranu personálu pred prenosom infekcie (napr. pri umývaní tečúcou vodou vzniká aerosól, a ak by sa mikroorganizmy nezlikvidovali predchádzajúcou dezinfekciou, mohlo by prísť k prenosu nákazy na personál pri čistení). Dezinfekčný roztok sa pripravuje vždy čerstvý, čo najkratší čas pred použitím, presne podľa návodu výrobcu, t. j. dodržiava sa výrobcom odporúčaná koncentrácia a expozičný čas (*alebo konkrétne vypísať - v prevádzke sa na dezinfekciu nástrojov používa: názov dezinfekčného prípravku, koncentrácia, expozičný čas*);

- plochy, pracovné nástroje a pomôcky znečistené biologicky (krv) sa pred čistením musia najprv dezinfikovať prípravkom so širokým spektrom mikrobicídneho účinku;
- postup pri dekontaminácii je rovnaký – najprv dezinfekcia, mechanická očista, vysušenie, sterilizácia;
- kontrola účinnosti sterilizátorov sa vykonáva bioindikátormi:
 - po inštalácii prístroja,
 - po 200 sterilizačných cykloch, najmenej však raz ročne,
 - pri pochybnostiach o sterilizačnej účinnosti,
 - po každej oprave prístroja.
 - kontrolu účinnosti sterilizačných prístrojov je možné objednať v príslušnom regionálnom úrade verejného zdravotníctva. Druh sterilizovaných nástrojov, parametre sterilizácie a dátum sterilizácie sa musia zaznamenávať do sterilizačného denníka;
- ak sa v zariadení používajú/aplikujú špeciálne prístroje a metódy (napr. laser, solária), klient musí byť upozornený na príslušné zdravotné riziká a kontraindikácie, oboznámený so spôsobom ochrany zdravia a musia mu byť poskytnuté príslušné ochranné pomôcky (napr. ochranné okuliare);
- zamestnancom musia byť poskytované príslušné osobné ochranné pracovné pomôcky (v závislosti od druhu vykonávaných činností) vrátane uteráka a mydla;
- v zariadení musí byť k dispozícii na vhodnom a dostupnom mieste lekárnička 1. pomoci s predpísaným vybavením

Dekontamináciu rozumieme komplex opatrení, ktoré vedú k odstraňovaniu a usmrcovaniu mikroorganizmov v prostredí a na predmetoch bez ohľadu na stupeň zníženia ich počtu.

Dekontaminácia sa vykonáva postupmi s rôznym stupňom účinnosti:

- Mechanickou očístou,
- Dezinfekciou,
- Sterilizáciou.

a) **Mechanická očista**: predstavuje súbor opatrení, ktorým sa navlhko a za použitia mydiel, saponátov mechanicky odstraňujú mikroorganizmy z povrchov plôch, predmetov a pomôcok. Upratovanie spojené s mechanicou očístou sa má vykonávať denne, systematicky, zásadne navlhko s použitím roztoku saponátu. Mechanická očista má

predchádzať dezinfekcii, napriek tomu, že mechanická očista sama osebe nemá dezinfekčný účinok, veľmi pozitívne ovplyvňuje výsledok dezinfekcie (znižuje počet mikroorganizmov o 70 – 90%). Zvyšky masnôt a iného znečistenia tvoria nežiaducu mechanickú bariéru procesu dezinfekcie, preto je dôležitá dôkladná mechanická očista pred dezinfekciou. Ak sú však nástroje alebo pomôcky znečistené biologickým materiálom, ako napr. krvou, hnisom, je potrebné, aby dezinfekcia predchádzala mechanickú očistu.

- b) **Dezinfekcia:** je proces, pri ktorom sa ničia choroboplodné mikroorganizmy. Je založená najmä na pôsobení chemických látok schopných po určitej dobe pôsobenia likvidovať patogénne mikroorganizmy.

Čas, za ktorý je dezinfekčný prostriedok schopný mikroorganizmy spoľahlivo usmrtiť, sa nazýva expozičný čas (potrebná dĺžka expozície).

Základné požiadavky na chemické dezinfekčné prostriedky:

- a. majú mať čo najširšie spektrum účinnosti,
- b. nesmú byť toxické pre ľudí ani zvieratá,
- c. nesmú vyvolávať rezistenciu (odolnosť) mikroorganizmov na chemicky účinnú zložku dezinfekčného prostriedku,
- d. dezinfekčný účinok majú dosiahnuť čo najrýchlejšie a pri čo najnižšej koncentrácii.

Správne uskutočňovanie dezinfekcie sa musí riadiť nasledovnými hlavnými zásadami:

1. musí jej predchádzať dôkladná, dostatočne a správne (navlhko) vykonávaná mechanická očista,
2. musí sa dodržať dvoj etapovosť postupu – najskôr mechanická očista (potom osušenie) a hneď následne vlastná dezinfekcia,
3. musí sa zabezpečiť výber vhodného dezinfekčného prostriedku,
4. musí sa dodržať správna (predpísaná) koncentrácia dezinfekčného prostriedku,
5. dezinfekčné prostriedky sa pripravujú denne čerstvé (starnutím rýchlo klesá ich účinnosť),
6. musí sa dodržať potrebná (predpísaná) doba pôsobenia dezinfekčného prostriedku.

Niektoré dezinfekčné prostriedky sa používajú neriedené, tak ako ich dodáva výrobca. Mnohé sa však musia riediť (zväčša vodou) na roztoky, preto je potrebné pred použitím dezinfekčného prostriedku riadne si preštudovať návod na jeho použitie.

Podľa spôsobu použitia dezinfekčné prostriedky členíme na:

1. Prostriedky určené na dezinfekciu **plôch** (napr. Chloramín B, Persteril, Incidur, Forten, SAVO, Jodonal B, Presept).
2. Prostriedky určené na dezinfekciu **predmetov** (napr. Chloramin B, Sekusept forte, Sekuseptpulver, Incidur spray, Desident, Des-spray).
3. Prostriedky určené na dezinfekciu **rán** (napr. peroxid vodíka 3%, Jodisol).

4. Prostriedky určené na dezinfekciu **rúk** (napr. Spitaderm, Skinman Soft, Manox, Septoderm).
5. Prostriedky určené na dezinfekciu **pokožky** pred invazívnym ošetrením – permanentný make-up, tetovanie (napr. Bansept).

c) **Sterilizácia:** je proces, pri ktorom sa dosiahne usmrtenie všetkých mikroorganizmov na povrchu predmetov alebo v prostredí.

Sterilitu predmetov zabezpečujú fyzikálne a chemické sterilizačné postupy. V zariadeniach starostlivosti o ľudské telo sa vykonáva sterilizácia najčastejšie fyzikálnou metódou, t. j. v horúco vzdušnom sterilizátore s nútenou cirkuláciou vzduchu.

Sterilné nástroje sa ukladajú do sterilných kaziet alebo bubnov a za sterilné sa považujú najviac 24 hodín. Sterilizácia je nevyhnutná u všetkých ostrých nástrojov, ktorými sa dotýkame kože, a ktoré spravidla viditeľne alebo neviditeľne poraňujú kožu. Je to bezpodmienečne potrebná prevencia jednej z foriem prenosu AIDS, vírusovej hepatitídy B, C a iných infekcií prenášaných krvou.

Najdôležitejšie zásady správnych sterilizačných postupov:

1. Sterilizácii musí predchádzať dokonalá mechanická očista.
2. Umyté predmety sa musia dôkladne opláchnuť a osušiť.
3. Pri rôznych metódach fyzikálnej sterilizácie sa musia presne dodržiavať predpísané hodnoty parametrov, ako sú pracovná teplota, hladina tlaku, expozičný čas.
4. Dôležité je vykonávať v pravidelných intervaloch, najmenej 1x do roka kontrolu účinnosti sterilizačných prístrojov, ako aj kontrolu sterility.

Na výkony, pri ktorých sa môže porušiť celistvosť pokožky sa musia používať iba sterilné nástroje, buď jednorazové alebo opakovane použiteľné – vysterilizované. Prevádzky starostlivosti o ľudské telo musia mať vždy dostatočnú zásobu nástrojov, aby pri ich znečistení krvou mohli byť kedykoľvek vymenené a znova použité až po ich opätovnom vysterilizovaní.

f) náležitosti prevádzkového poriadku v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo

Prevádzkový poriadok (Elaborát, ktorý predstavuje súhrn základných údajov o zariadení a predovšetkým pravidiel na dodržiavanie riadneho hygienicko-epidemiologického prevádzkového režimu zariadenia) musí podľa § 9 ods. 1 vyhlášky č. 554/2007 Z. z. **obsahovať:**

- identifikačné údaje prevádzkovateľa zariadenia;
- druh a spôsob poskytovaných služieb, zdravotné kontraindikácie služieb, použitia prístrojov a zakázané úkony pri poskytovaní služieb; podmienky prevádzky a zásady bezpečnosti a ochrany zdravia klientov a personálu pri práci;
- návod na použitie prístrojov;
- postupy pri mechanickej očiste, dezinfekcii a sterilizácii povrchových plôch a vybavenia miestností / pracovných nástrojov / pomôcok / prístrojov;
- spôsob riadneho skladovania a manipulácie s bielizňou;

- spôsob a frekvenciu upratovania zariadenia;
- spôsob nakladania s odpadom, jeho odstraňovanie, čistenia a dezinfekcie nádob na odpad.

Prevádzkový poriadok musí byť umiestnený na vhodnom a viditeľnom mieste v priestore zariadenia starostlivosti o ľudské telo.

g) kontraindikácie jednotlivých druhov poskytovaných služieb

Kontraindikácie sú to také ochorenia a stavy u klienta, ktoré sú prekážkou poskytnutia danej osobnej služby klientovi. Kontraindikácie procedúr sa musia bezvýhradne rešpektovať, inak hrozí (niekedy aj veľmi závažné) poškodenie zdravia klienta.

Zdravotné kontraindikácie u vybraných služieb starostlivosti o ľudské telo:

SOLÁRIÁ nenavštevovať solárium v prípadoch:

- ak ide o osobu mladšiu ako 18 rokov,
- ak ide o tehotnú ženu,
- s rôznymi typmi ochorení so zvýšenou teplotou, alebo akoukoľvek infekčnou chorobou,
- klient má pokožku, ktorá sa zle opaľuje a ľahko sa spáli,
- klient má na tele veľký počet névov (viac ako 30), alebo pigmentové névy veľkosti ≥ 2 mm v priemere na celom tele, alebo má materské znamienko širšie ako 5 mm,
- klient má tendenciu k tvorbe pieh,
- klient sa v minulosti na slnku spálil ,má prekancerózy (napr. solárne keratózy) alebo mal v minulosti zhubný nádor kože,
- klient nesie znaky slnkom poškodenej pokožky (vrásky na tvári, nepravidelné pigmentové škvrny na tvári a rukách),
- použil kozmetiku, ktorá zvyšuje citlivosť k UV žiareniu (najmä parfémy),
- užíva akékoľvek lieky – v tomto prípade je potrebná konzultácia lekára.

MASÁŽE nenavštevovať v prípadoch:

- ischemická choroba srdca - dekompenzovaná forma, stavy po infarkte, arytmie, chlopňové vady, kardiostimulátor, hypertenzia,
- glaukóm (zelený zákal),
- všetky krvácavé a horúčkové stavy,
- tehotenstvo (pokiaľ sa nejedná o špeciálnu šetrnú masáž určenú pre gravidné), dojčenie,
- infekčné a zápalové kožné choroby, solárna dermatitída, varixy, zápaly žíl , trombózy, vredy predkolenia,
- zvýšená činnosť štítnej žľazy,
- opuchy a nádory kože, podkožia, lymfatických uzlín,
- čerstvé poúrazové a pooperačné stavy, žlčníkové a obličkové kamene,
- ťažšia osteoporóza, totálne endoprotézy, zápaly veľkých kĺbov,
- diabetes (cukrovka),

- epilepsie,
- alergie v súvislosti s používaním masážnych krémov

TETOVANIE A PIERCING - nenavštevovať, nesmie sa vykonáva

- na sliznici a v oblastiach chorej kože, na jazvách a s materskými znamienkami,
- alergia na nikel a chemické látky,
- znížená hojivosť a imunita,
- psoriáza, ekzém, lichen ruber a planus,
- inak akokoľvek chorobne zmenené miesta kože,
- poruchy zrážanlivosti krvi,
- infekčná hepatitída, AIDS a iné ochorenia prenášané krvou a telesnými tekutinami,
- podmienkou je aj plnoletosť záujemcu (nad 18 rokov).

PIERCING

- u piercingu špeciálne v ústnej dutine,
- poruchy tvorby tvrdých zubných tkanív, zvýšená kazivosť chrupu, fajčenie, zjavne nedostatočná zubná hygiena. Klient je povinný oboznámiť pracovníka zariadenia so svojimi závažnými ochoreniami (kožné ochorenia, cukrovka, žltáčka, hemofília, leukémia, rakovina, alergia, AIDS). V prípade pochybností, či je **tetovanie** alebo piercing pre klienta bezpečné, je potrebné najprv odporučiť klientovi návštevu lekára.

SAUNOVANIE nenavštevovať v prípadoch:

- ochorenia srdcovo-cievneho systému, najmä dekompenzované, stavy po čerstvom infarkte, arytmie, hypertenzie,
- všetky akútne infekčné a horúčkové stavy, bacilonosičstvo,
- zvýšená činnosť štítnej žľazy,
- zápalové ochorenia vnútorných orgánov – žlčníka, pankreasu, vaječníkov, semenníkov, obličiek,
- osoby s kovovým implantátom.

h) zásady prvej pomoci pri poranení

Prevádzkovanie zariadení starostlivosti o ľudské telo si vyžaduje striktné dodržiavanie požiadaviek na ochranu zdravia zákazníkov a personálu a predchádzanie zdravotným rizikám, ktoré môžu spôsobiť vznik poranenia, poškodenia zdravia, ochorenia, najmä:

1. splnenie požiadaviek na odbornú a zdravotnú spôsobilosť personálu,
2. dodržiavanie prevádzkového poriadku zariadenia (nevykonávanie úkonov, ktoré sú pri poskytovaní služieb v zariadení starostlivosti o ľudské telo zakázané; oboznámenie zákazníkov s kontraindikáciami poskytovaných služieb a ich rešpektovanie.....),
3. vybavenie zariadenia a personálu požadovanými osobnými ochrannými pracovnými prostriedkami,
4. vybavenie zariadenia lekárničkou prvej pomoci s požadovaným obsahom.

Pri poskytovaní služieb v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo i napriek dodržiavaniu preventívnych opatrení môže dôjsť k zdravotným postihnutiam, ktoré si vyžadujú poskytnutie

prvej pomoci.

Mechanické poškodenie organizmu môže vzniknúť pri manipulácii s ostrými pomôckami (porezanie, popichanie, poškodenie nechtového lôžka pri strihaní a úprave nechtov, poškodenie čepielkami a ihlami v kozmetike a pri tetovaní, lokálne poškodenie v miestach piercingu).

Tepelné poškodenie môže vzniknúť napr. pri kulmovaní, začervenanie kože pri nadmernej expozícii v soláriu.

Pri malých a povrchových ranách (bodné, rezné, odreniny) zákazníka alebo zamestnanca v súvislosti s výkonom sa postihnuté miesto musí bezodkladne opláchnuť tečúcou pitnou vodou, následne dezinfikovať a ošetriť sterilným krytím.

Pri poškodení pokožky vplyvom tepla sa postihnuté miesto schladí chladnými čistými obkladmi, priložením tkaniny ktorá nezanecháva vlákna. Následne použijeme na postihnuté miesto sprej s obsahom pantenolu.

Prvú pomoc poskytujeme po umytí rúk teplou tečúcou vodou a mydlom, vždy v jednorazových ochranných rukaviciach. Na dezinfekciu možno použiť len dezinfekčné prípravky na dezinfekciu poranení, ich aplikáciu treba vykonávať podľa písomnej informácie a návodu výrobcu.

Pri malých a povrchových ranách a ľahšom poškodení pokožky vplyvom tepla (popáleniny I. stupňa – začervenanie pokožky, bez tvorby pľuzgierov), ktoré môžeme v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo predpokladať, zvyčajne nie je potrebné lekárske ošetrenie.

i) požiadavky na ochranu zdravia nefajčiarov v zariadeniach starostlivosti o ľudské telo

V zariadeniach starostlivosti o ľudské telo sa **zakazuje fajčiť** (§ 7 ods. 1 písm. i) zákona č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov). Prevádzkovateľ zariadenia starostlivosti o ľudské telo je povinný upozorniť verejnosť na zákaz fajčenia bezpečnostným a zdravotným označením, ktoré je umiestnené na viditeľnom mieste. Na viditeľnom mieste v zariadení musí byť umiestnený oznam s informáciou, kde a na ktorých kontrolných orgánoch, ktoré sú povinné vykonávať kontrolu zákona č. 377/2004 Z. z. je možné podať oznámenie o porušovaní tohto zákona.

Vypracované: november 2023